

Het referendum in Ierland

Door Eva Schram

For a better deal in Europe

Vote NO !

No military expansion in

Europe

Vote NO

Keep our commissioner

Vote NO!

Een korte wandeling door de Ierse hoofdstad in de week van het referendum over het Verdrag van Lissabon, is genoeg om te realiseren dat het verdrag omstreden is. Op letterlijk elke lantaarnpaal hangen minstens twee borden die de kiezer proberen over te halen voor danwel tegen het Verdrag te stemmen. En op de vooravond van het referendum staan op elke straathoek mensen flyers uit te delen, veelal om je – ook al ben je bewapend met een fotocamera en plattegrond in je handen duidelijk een toerist- over te halen vooral tegen te gaan stemmen. Hoewel Ierland traditiegetrouw een grote voorstander van Europese samenwerking is en één van de lidstaten is die het meeste profijt hebben gehad van lidmaatschap, is in het referendum het Verdrag van Lissabon toch verworpen. Waarom en wat zal het voor gevolgen hebben?

Waarom nee?

Ooit was Ierland een arme boerenstaat. Voor de potato famine in de negentiende eeuw kende het land negen miljoen inwoners. Maar door de hongersnood en de stroom van emigranten die naar de VS, Canada of Australië vertrokken, werd het inwonersaantal in die tijd teruggebracht naar drie miljoen. Intussen heeft Ierland ongeveer vijf miljoen inwoners, onder andere door een enorme instroom van immigran-

ten. Sinds Ierland in 1973 tot de EU is toegetreden, is de economie gaan bloeien. EU-gelden zorgden ervoor dat de infrastructuur werd verbeterd en dat de belastingen in Ierland erg laag konden worden gehouden. Dat heeft ervoor gezorgd dat de Europese hoofdkantoren van onder andere Microsoft en Google in Dublin zijn gevestigd. Dublin wordt door de trotse Ieren daarom ook wel omschreven als de silicon valley van Europa.

Maar het lijkt alsof de Ieren een beetje vergeten zijn hoeveel voorspoed het EU-lidmaatschap het land heeft gebracht. Een klein praktijkvoorbeeld: in Dublin loopt sinds twee jaar een tramlijn van de suburbs naar het stadscentrum. Deze lijn is zeer succesvol; al in het tweede jaar dat de lijn in gebruik was, maakte de lijn winst. De finan-

ciering van de aanleg van de tramlijn werd verdeeld tussen de Ierse regering en de EU. De EU investeerde 85 miljoen euro, de Ieren 15 miljoen. Toch hangt er bij elke halte een bordje met de volgende tekst: “Funded by the Irish government and partly financed by the EU.” Nu de economie in Ierland voor het eerst in jaren stagneert, voorziet de bevolking gelijk een crisis en dat moet natuurlijk liggen aan de regerende elite, op nationaal of Europees niveau. De tegenstem zou, net als destijds in Frankrijk en Nederland, niets anders dan een stem tegen de gevestigde politieke elite kunnen zijn. Maar de gevestigde politieke elite in Ierland is nog niet echt gevestigd. De premier Brian Cowen zat pas een maand toen het referendum werd gehouden.

Dus misschien zetten de Ieren zich

af tegen toenemende Europese regelgeving. Uit de schreeuwborden aan alle lantaarnpalen in Dublin kwam wel naar voren dat men ook bang was voor het verliezen van Ierse invloed op nationaal niveau en Europese militaire expansie.

Speculeren over waarom een referendum ervoor heeft gezorgd dat het Verdrag nu weer geen doorgang kan vinden, is echter weinig spannend. Het is moeilijk te zeggen wat de Ieren dwars zit. Belangrijker is de vraag of referenda over deze kwestie wel wenselijk zijn.

Het referendum als “democratisch” instrument

Het referendum is hét democratisch instrument bij uitstek, althans dat wordt vaak gedacht. Door de burger direct een stem te geven in beleidsvorming, vergroot je de directe participatie van de burger. Maar het feit dat de burger vaak te weinig kennis van zaken heeft om een goede keuze te maken daargelaten, de zaak wordt heel anders en een stuk ondemocratischer wanneer je op nationaal niveau burgers iets laat beslissen wat op Europees niveau consequenties heeft. Het is immers weinig democratisch

te noemen dat 4,2 miljoen Ieren in een middag beslissen over de toekomst van Europa, terwijl 500 miljoen Europeanen gedwongen zijn aan de zijlijn toe te kijken. Een referendum in Tilburg over koopzondagen heeft immers ook geen consequenties voor de winkelopeningstijden in Amsterdam.

Een referendum over Europese regelgeving heeft dus ondemocratische gevolgen. Dat is niets nieuws, de EU kent wel meer democratische tekorten. Maar aangezien veel landen erop gebrand zijn de referenda in stand te houden, moet er toch een oplossing worden gevonden om om te gaan met wederom een ‘nee’ tegen het grondwettelijk verdrag.

Hoe nu verder?

De roep om Ierland nu maar uit de EU te zetten is waanzin, dat is simpelweg niet mogelijk. Wel een mogelijkheid zou kunnen zijn dat de andere 26 lidstaten opstappen en een nieuw verbond vormen. Deze vorm van roeyering is misschien nogal overtrokken, maar de uitslag van het Ierse referendum zou wel aanleiding kunnen zijn tot het afschaffen van de unanimiteit.

Niet sommige, maar alle besluiten zouden op Europees niveau genomen moeten worden volgens een gekwalificeerde meerderheidsprocedure. Dat zou het besluitvormingsproces een beter geoliede machine maken en zeeën van tijd en geld schelen. Als de unanimiteit afgeschaft wordt, kunnen lidstaten alsnog tegen een voorstel stemmen, zonder dat het hele proces stillegt. Als de lidstaat die tegen is echt niet mee wil in het voorstel, kan ervoor gekozen worden deze lidstaat op een ander niveau te zetten. Je krijgt dan een Europa op verschillende niveaus: de lidstaten die er volledig voor gaan en op economisch, politiek en cultureel gebied met elkaar integreren en de lidstaten die wat huiveriger zijn voor het opgeven van soevereiniteit in ruil voor economische en politieke voorspoed.

Voor Ierland is dat nu echter nog geen oplossing. Zolang de unanimiteit nog geldt, kun je lidstaten niet degraderen naar een lager niveau, omdat ze niet stemmen zoals de meerderheid dat wilt. Dat zou pas écht ondemocratisch zijn. Daarom gaat het ratificatieproces gewoon verder, en naar alle waarschijnlijkheid zal Ierland later nog eens stemmen. Het is niet ondenkbaar dat ze dan wel voor stemmen. Moeten we ons zorgen maken om de EU? Ja, het is een groot ondemocratisch geheel dat zeker veranderingen nodig heeft. Moeten we ons zorgen maken dat Ierland opeens dwarsligt? Nee, zodra de economie aantrekt, zijn de Ieren allang weer tevreden. ■